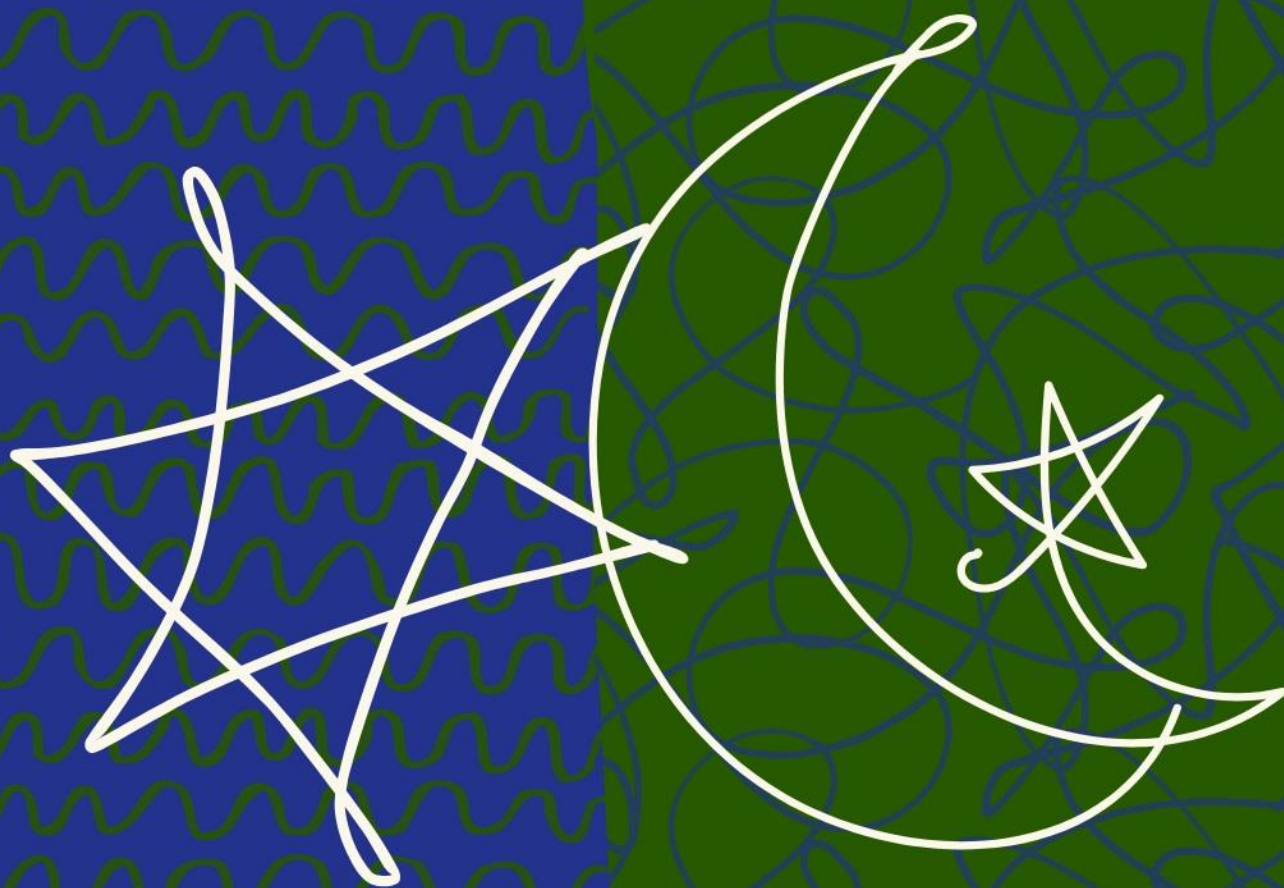

ANTI-SEMITIZMUS A ISLAMOFÓBIA

zborník abstraktov z česko-slovenského workshopu
(Bratislava - 27. 11. 2025)

ANTI-SEMITISM AND ISLAMOPHOBIA

proceedings of abstracts from the Czech-Slovak Workshop
(Bratislava – November 27, 2025)

Chronos - Bratislava 2025

ANTISEMITIZMUS A ISLAMOFÓBIA

zborník abstraktov z česko-slovenského workshopu
(Bratislava - 27. 11. 2025)

ANTISEMITISM AND ISLAMOPHOBIA

proceedings of abstracts from the Czech-Slovak Workshop
(Bratislava – November 27, 2025)

Chronos

Bratislava 2025

Táto publikácia bola vydaná v rámci projektu:

VEGA 1/0243/25 Antisemitizmus a islamofóbia na Slovensku (minulosť a súčasnosť).

This publication was produced as part of the project:

VEGA 1/0243/25 Antisemitism and Islamophobia in Slovakia (past and present).

- © Texty / Texts: Katarína Csikosová, Marek Čejka, Oľga Gyarfášová, Zora Hesová, Attila Kovács, Bronislav Ostránský, Dominik Popluhár, Miloslav Szabó, Ivica Štelmachovič Bumová, 2025
- © Grafická úprava / Cover design: Attila Kovács
- © Jazyková a štylistická úprava / Language and stylistic editing: Ivica Štelmachovič Bumová
- © Chronos, 2025

Afiliácia: Katedra porovnávacej religionistiky
Filozofická fakulta

Affiliation: Univerzita Komenského v Bratislave
Department of Comparative Religions
Faculty of Arts
Comenius University in Bratislava

Prvá edícia / First edition, Bratislava 2025

ISBN 978-80-89027-85-9

EAN 9788089027859

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Obsah / Content

Ivica Štelmachovič Bumová

(FiF UK Bratislava / Faculty of Arts, Comenius University Bratislava)

*Antisemitizmus normalizačného obdobia/ starý ľavicový antisemitizmus – východiská k 90. rokom
20. stor. / Antisemitism of the Normalization Period / Old Left-Wing
Antisemitism – Points of Departure for the 1990s*

1

Attila Kovács

(FiF UK Bratislava / Faculty of Arts, Comenius University Bratislava)

*Islamofóbia a antisemitizmus v rámci súčasného Slovenska a strednej Európy v reflexii
debát o Izraeli/ Palestíne / Islamophobia and anti-Semitism in Contemporary Slovakia and Central
Europe as Reflected in Debates on Israel/ Palestine*

4

Miloslav Szabó

(FiF UK Bratislava / Faculty of Arts, Comenius University Bratislava)

*Aktuálna diskusia o pojme a koncepcii antisemitizmu /
Current Discussion on the Concept of Antisemitism*

7

Katarína Csikosová

(FiF UK Bratislava / Faculty of Arts, Comenius University Bratislava)

*Antisemitizmus a islamofóbia v kontexte hybridných hrozieb 21. stor. /
Antisemitism and Islamophobia in the Context of Hybrid Threats of the 21st Century*

9

Dominik Popluhár

(FiF UK Bratislava / Faculty of Arts, Comenius University Bratislava)

*Zástupný antisemitizmus vo verejnom priestore v druhej dekáde 21. stor. /
Representative anti-Semitism in the Public Sphere in the Second Decade of the 21st Century*

11

Marek Čejka

(AMBIS a FSS MU Brno / AMBIS and Faculty of Social Studies, Masaryk University Brno)

*Židovský náboženský antizionismus ve světle izraelsko-palestinského konfliktu /
Jewish Religious Anti-Zionism in the Context of the Israeli-Palestinian Conflict*

13

Zora Hesová

(FF UK Praha / Faculty of Arts, Charles University Prague)

Politická instrumentalizace antisemitizmu a islamofobie /

The Political Instrumentalization of Antisemitism and Islamophobia

16

Bronislav Ostřanský

(OÚ AV ČR Praha / Oriental Institute of the Czech Academy of Science Prague)

Koncept i termín islamofobie jako výzva i bojiště /

The Concept and Term of Islamophobia as Both a Challenge and a Battleground

18

Ol'ga Gyarfášová

(FSEV UK Bratislava / Faculty of Social and Economic Sciences, Comenius University Bratislava)

Antisemitizmus v krajinách V4. Zamerané na Slovensko /

Antisemitism in V4 Countries. Specific Results for Slovakia

20

Antisemitizmus normalizačného obdobia / starý Pavicový antisemitizmus – východiská k 90. rokom 20. storočia

Výskum nadväzuje na moje staršie analýzy antisemitizmu a antisionizmu v období normalizácie, ktoré považujem za kľúčové východisko pre pochopenie ideologického prostredia 90. rokov 20. storočia. V prípravnej fáze sa opieram najmä o práce Roberta Wistricha, ktorý precizuje sovietsky model antisemitizmu/antisionizmu a jeho korene nachádza v silne inštitucionalizovaných formách antisemitizmu v období cárizmu. Jeho ideologickým vyústením bol falzifikát Protokoly sionských mudrcov, vytvárajúci rámec konšpiračného myslenia o „židovskom svetovom vplyve“. Tento diskurz sa stal súčasťou oficiálnej definície vnútorného nepriateľa a slúžil na legitimizáciu represívnych opatrení voči Židom aj v neskorších obdobiach sovietskej éry.

V sovietskom období bol antisemitizmus preformulovaný do ideologicky prijateľných kategórií, ako boli obvinenia zo „židovského buržoázneho nacionalizmu“, „sionizmu“ či „kozmpolitizmu“. Protokoly sa transformovali do oficiálneho naratívu Sovietskeho zväzu a jeho satelitov, v ktorom boli Židia konštruovaní ako potenciálni agenti západného vplyvu a vnútorní nepriatelia sovietskeho bloku. Kým sovietsky antisemitizmus čerpal z ruského Pavicového radikalizmu a tradície marxisticko-populistického antikapitalistického antisemitizmu, v krajinách satelitov nadobúdali aj domáce špecifiká – kresťanský a ľudový antijudaizmus prepojený s moderným antisemitizmom ekonomického, národného či rasového charakteru (Zygmunt Bauman).

Šesťdňová vojna predstavovala významný transformačný moment antisemitizmu. Napriec sovietskym blokom boli pozície židovských komunít reinterpretované v kontexte geopolitickej konfrontácie so Západom a antisionizmus nadobudol charakter oficiálnej ideologickej línie. V Československu slúžil na legitimizáciu čistiek vo verejných inštitúciách a na posilnený dohľad nad židovskými organizáciami. Po roku 1968 bol sovietsky antisionistický naratív prevzatý ako súčasť normalizačnej rekonštrukcie vnútro politickej kontroly. Židia / sionisti boli v normalizačnom diskurze konštruovaní ako nositelia ideových deviácií spojených s reformnými snahami Pražskej jari. Antisionizmus sa stal súčasťou oficiálneho mediálneho jazyka a bezpečnostné zložky systematicky sledovali židovské kultúrne a náboženské aktivity ako potenciálne politicky citlivé. Osemdesiate roky sa niesli v znamení prehlbujúcej sa systémovej stagnácie; v Československu pretrvávala protiizraelská rétorika a antisionistický naratív vo verejnom priestore aj v činnosti bezpečnostných zložiek, ktoré vytvárali zoznamy Židov žijúcich v republike (akcia Pavúk).

Po rozpade Sovietskeho zväzu a sovietskeho bloku došlo k masovému šíreniu konšpiračných publikácií vrátane nových vydaní Protokolov. Ekonomická a politická nestabilita bola v niektorých segmentoch spoločnosti interpretovaná prostredníctvom tradičných antisemitských naratívov, ktoré sa rýchlo etablovali v diskurze nacionalistických a extrémistických skupín. Výskum sa zameriava na prelomové obdobie 90. rokov 20. storočia a sleduje ideologickú kontinuitu, respektíve možnú diskontinuitu antisemitských naratívov. Pozornosť venuje neopopulistickým tendenciám spojeným s adoráciou slovenského štátu a slovenským nacionalizmom, ako aj pretrvávaniu „normalizačného“ diskurzu v politickej komunikácii sledovaného obdobia. Predpokladá sa vzájomné prepájanie týchto naratívov do konšpiračného diskurzu o židovskom a sionistickom pozadí kľúčových spoločensko-politických zlomov rokov 1968 a 1989.

Príspevok je založený na archívnom výskume materiálov ŠtB a na analýze dobovej dennej tlače z raných 90. rokov. Teoreticky vychádza z prác západoeurópskeho vedeckého diskurzu (Robert Wistrich, Zygmunt Bauman, Deborah Lipstadt, Roger Griffin, Hannah Arendt a i.) v kombinácii s dostupnou domácou odbornou literatúrou k uvedenému obdobiu.

Antisemitism of the Normalization Period / Old Left-Wing Antisemitism – Points of Departure for the 1990s

This research builds on my previous analyses of antisemitism and anti-Zionism during the period of “Normalization,” which I regard as a crucial point of departure for understanding the ideological landscape of the 1990s. In its preparatory phase, the project draws primarily on the work of Robert Wistrich, who conceptualizes the Soviet model of antisemitism/anti-Zionism and traces its roots to the highly institutionalized forms of antisemitism in the era of Tsarism. Its ideological culmination was the forgery *The Protocols of the Elders of Zion*, which established a framework of conspiratorial thinking about “Jewish world influence.” This discourse became part of the official definition of the internal enemy and served to legitimize repressive measures against Jews in later periods of the Soviet era.

During the Soviet period, antisemitism was reformulated into ideologically acceptable categories, such as accusations of “Jewish bourgeois nationalism,” “Zionism,” or “cosmopolitanism.” *The Protocols* were transformed into an official narrative of the Soviet Union and its satellite states, portraying Jews as potential agents of Western influence and internal enemies within the Soviet bloc. While Soviet antisemitism drew on Russian left-wing radicalism and the tradition of Marxist-populist anti-capitalist antisemitism, in the satellite states it incorporated domestic elements as well—Christian and popular anti-Judaism combined with modern forms of antisemitism of an economic, national, or racial character (Zygmunt Bauman).

The Six-Day War represented a significant moment of transformation in antisemitism. Across the Soviet bloc, the position of Jewish communities was reinterpreted in the context of geopolitical confrontation with the West, and anti-Zionism assumed the character of an official ideological line. In Czechoslovakia, it served to legitimize purges in public institutions and intensified surveillance of Jewish organizations. After 1968, the Soviet anti-Zionist narrative was adopted as part of the normalization-driven reconstruction of domestic political control. Jews / Zionists were constructed in normalization discourse as bearers of ideological deviations associated with the reformist efforts of the Prague Spring. Anti-Zionism became embedded in official media language, and security services systematically monitored Jewish cultural and religious activities as potentially politically sensitive. The 1980s were marked by deepening systemic stagnation; in Czechoslovakia, anti-Israeli rhetoric and anti-Zionist narratives persisted in the public sphere as well as within the security apparatus, which compiled registers of Jews living in the republic (Operation “Spider”).

Following the collapse of the Soviet Union and the Eastern Bloc, conspiratorial publications—including new editions of the *Protocols*—spread widely. Economic and political instability was interpreted in parts of society through traditional antisemitic narratives, which quickly became entrenched in the discourse of nationalist and extremist groups. The research focuses on the transitional period of the 1990s and examines the ideological continuity, or possible discontinuity, of antisemitic narratives. It addresses neopopulist tendencies linked to the glorification of the Slovak State and Slovak nationalism, as well as the persistence of “normalization” discourse in the political language of the period. These narratives are assumed to intersect and mutually reinforce

one another, forming conspiratorial interpretations of an alleged Jewish or Zionist background to the major socio-political turning points of 1968 and 1989.

The paper is based on archival research in the records of the State Security (ŠtB) and on an analysis of contemporary daily press from the early 1990s. Its theoretical framework draws on Western European scholarship (Robert Wistrich, Zygmunt Bauman, Deborah Lipstadt, Roger Griffin, Hannah Arendt, among others), complemented by relevant domestic academic literature on the period.

Kľúčové slová:

antisemitizmus, antisionizmus, normalizácia, konšpiračné naratívy, politický diskurz, 90. roky 20. storočia

Keywords :

antisemitism, anti-Zionism, normalization period, conspiratorial narratives, political discourse, 1990s

Islamofóbia a antisemitizmus v rámci súčasného Slovenska a strednej Európy v reflexii debát o Izraeli/Palestíne

Čierno-biele myslenie založené na dichotómii „my“ verzus „oni“ patrí k dlhodobu prítomným aspektom ľudskej sociálnej skúsenosti. Keďže počet ľudí výrazne prevyšuje počet originálnych myšlienkových vzorcov, tento typ uvažovania sa opakovane reprodukuje bez ohľadu na konkrétny objekt nenávisťi, či už ide o náboženské, etnické alebo iné sociálne skupiny a identity. Táto logika sa výrazne uplatňuje aj v prípade antisemitizmu a islamofóbie.

Pre výskumníkov sa táto nápadná podobnosť oboch fenoménov stala obzvlášť zreteľnou po vlnе protimuslimských nálad, ktorá zasiahla západné spoločnosti — vrátane strednej Európy a Slovenska — najmä v období po teroristických útokoch z 11. septembra 2001. Antiislámska propaganda má, podobne ako antisemitizmus, hlboké historické korene v európskom prostredí, osobitne vo východnej a strednej Európe.

Nejasnosti a terminologické nejednoznačnosti spojené s týmito fenoménmi boli ďalej prehĺbené konfliktom v Gaze, ktorý vypukol v októbri 2023 a vyvolal intenzívnu verejnú diskusiu o Izraeli/Palestíne, ako aj o pojmoch „antisemitizmus“, „antisionizmus“, „islamofóbia“, „arabofóbia“ a ďalších súvisiacich kategóriách.

Súčasný prejav antisemitizmu a islamofóbie vo verejnom živote, médiách, školstve, na pracoviskách či v náboženskej sfére môžu — so zreteľom na širší spoločenský kontext — zahŕňať okrem iného výzvy na zabíjanie alebo ubližovanie Židom či muslimom, ich ospravedľňovanie alebo napomáhanie, a to v mene rasistických, fašistických ideológií alebo extrémistických náboženských interpretácií. Ďalej sem patria klamlivé, dehumanizujúce, demonizujúce či stereotypizujúce tvrdenia o Židoch alebo muslimoch, ako aj kolektívne obviňovanie týchto skupín zo skutočných alebo domnelých priestupkov jednotlivcov alebo konkrétnych skupín.

V prípade antisemitizmu je dôležité zdôrazniť, že jeho konceptuálne vymedzenie nevyklučuje kritiku Izraela ani kritiku konania izraelskej vlády, rovnako ako sú kritike legitímne vystavené všetky ostatné národné štáty a politické režimy. Kritika izraelskej vlády, politických predstaviteľov, verejných činiteľov alebo individuálnych aktérov, pokiaľ nie je sprevádzaná ďalšími indikátormi antisemitského zámeru, nemôže byť automaticky považovaná za antisemitizmus.

Analogicky, v prípade islamofóbie je nevyhnutné rozlišovať medzi ideologicky motivovaným a nenávisťným diskurzom na jednej strane a legitímnou, vecnou kritikou určitých praktík vyskytujúcich sa v niektorých muslimských komunitách na strane druhej. Tieto praktiky sú často podmienené skôr lokálnymi kultúrnymi či kmeňovými tradíciami než samotným islámskym učením. Takáto kritika navyše často vychádza priamo z prostredia muslimských komunít, ktorých členovia reflektujú potrebu vnútorných reforiem a dynamického vývoja vlastnej náboženskej tradície.

Ako naznačujú uvedené skutočnosti, ako aj relevantná akademická literatúra, najmä z posledného desaťročia, antisemitizmus a islamofóbia by mali byť — aj v kontexte strednej Európy — analyzované z komparatívnej perspektívy ako politické a diskurzívne nástroje predstavujúce dve strany tej istej mince.

Islamophobia and anti-Semitism in Contemporary Slovakia and Central Europe as Reflected in Debates on Israel/Palestine

Black-and-white thinking structured around the dichotomy of “us” versus “them” has long been an integral feature of human social cognition. Given that the number of people far exceeds the number of genuinely original ideas, such patterns of thought are repeatedly reproduced regardless of the specific object of hatred, whether religious, ethnic, or based on other social identities. This dynamic is particularly evident in the cases of antisemitism and Islamophobia.

For scholars, the striking parallels between these two phenomena became especially visible in the wave of anti-Muslim sentiment that swept across Western societies — including Central Europe and Slovakia — in the aftermath of the terrorist attacks of September 11, 2001. Anti-Islamic propaganda, much like antisemitism, has deep historical roots within the European context, particularly in Eastern and Central Europe.

The conceptual ambiguities and terminological uncertainties surrounding these phenomena were further intensified by the conflict in Gaza that began in October 2023. This conflict sparked a renewed and often polarized public debate on Israel/Palestine, as well as on key concepts such as “antisemitism,” “anti-Zionism,” “Islamophobia,” “Arabophobia,” and related terms.

Contemporary manifestations of antisemitism and Islamophobia in public life, the media, educational institutions, workplaces, and religious settings may — when considered within their broader social context — include, among other forms, calls for, facilitation of, or justification of violence against Jews or Muslims in the name of racist or fascist ideologies or extremist interpretations of religion. They also encompass mendacious, dehumanizing, demonizing, or stereotypical representations of Jews or Muslims, as well as the collective attribution of real or imagined wrongdoing to these groups based on the actions of individual persons or specific subgroups.

With regard to antisemitism, it is essential to emphasize that its conceptual framework does not preclude criticism of Israel or of the policies and actions of the Israeli government, just as all nation-states and governments are subject to legitimate scrutiny. Criticism directed at Israeli authorities, politicians, public officials, or individual actors, in the absence of additional indicators suggesting antisemitic intent, should not be classified as antisemitic.

Similarly, in the case of Islamophobia, it is crucial to distinguish between prejudicial or hostile discourse and legitimate, evidence-based criticism of certain practices present in some Muslim communities. Such practices are often rooted more in local cultural or tribal traditions than in Islam as a religious doctrine. Notably, this type of critical reflection frequently originates from within Muslim communities themselves, whose members recognize the internal dynamics of their tradition and the need for reform and change.

As demonstrated by the considerations outlined above and by relevant academic scholarship — particularly from the past decade — antisemitism and Islamophobia should be examined, including within the Central European context, from a comparative perspective, as political and discursive instruments representing two sides of the same coin.

Kľúčové slová:

antisemitizmus, antisionizmus, islamofóbia, Stredná Európa, Izrael/Palestína, komparácia

Keywords:

antisemitism, anti-Zionism, Islamophobia, Central Europe, Israel/Palestine, comparison

Aktuálna diskusia o pojme a koncepcii antisemitizmu

Antisemitizmus ako historický pojem sa rozšíril v poslednej tretine 19. storočia v cisárskom Nemecku a odtiaľ pomerne rýchlo aj do iných európskych krajín. Označoval ideológiu a politické hnutia, ktorých cieľom bolo zvrátiť proces emancipácie židovského obyvateľstva konštruovaním konšpiračných teórií nielen o židovských protinárodných, ale aj o údajných svetovládnych snahách. Dôraz na „semitizmus“ mal podčiarkovať jednak odstup od starších, prevažne náboženských prejavov protižidovských postojov a praktík a jednak simulovať racionálnosť a vedeckosť tohto v zásade moderného javu.

Antisemitizmus ako analytický pojem humanitných a spoločenských vied sa etabloval v prvej polovici 20. storočia napriek svojej historickej kontaminácii, ktorá negatívnym spôsobom vyvrcholila genocídou židovského obyvateľstva Európy dosiaľ nevídaných rozmerov a technickej perfidnosti, spáchanej nacistami a ich posluhovačmi v rokoch druhej svetovej vojny.

Táto pojmovo-historická ambivalentnosť zat'ážuje aplikovanie antisemitizmu ako analytického nástroja dodnes. Najväčším problémom pritom nie je jeho nepresnosť, keďže sa týka iba Židov a nie iných „Semitov“. Jeho spätosť s holokaustom navyše umožňuje sémantickú a politickú manipuláciu v podobe ahistorických konštrukcií „večnej“, prípadne „najdlhšej“ protižidovskej nenávisťi, ktorá sa zasa nediferencovane stotožňuje s kritikou Izraela. Tak je to i v prípade tzv. Pracovnej definície antisemitizmu Medzinárodnej aliancie na pripomínanie holokaustu z roku 2016, ktorú si osvojili vlády veľkej časti západných krajín. Nežiadúcim dôsledkom je potom zneužívanie takéhoto „filosemitizmu“ či anti-antisemitizmu zo strany dnešnej krajnej pravice v kontexte blízkovýchodného konfliktu, za ktorým sa často skrýva obyčajná islamofóbia.

Tieto tendencie vo svojej najnovšej monografii o antisemitizme analyzuje historik Mark Mazower, ktorý je zástancom dôsledného historizovania pojmu antisemitizmus, ktoré je jedinou možnosťou, ako sa vyhnúť zjednodušujúcim konštrukciám kontinuity a pojmovej manipulácii. Zdá sa, že pritom nadväzuje na teóriu Hannah Arendtovej, ktorá tak ako v mnohých iných prípadoch zostala vo svojej dobe nepochopená. Jej radikálny verdikt, podľa ktorého moderný antisemitizmus v dôsledku holokaustu „skončil“, predstavuje v skutočnosti výzvu vnímať to, čo sa naďalej označuje týmto slovom, v príslušnom historickom kontexte. A ten sa dnes napriek opakujúcim sa teroristickým recidívam od Európy v rokoch druhej svetovej vojny nepochybne líši.

Current Discussion on the Concept of Antisemitism

Antisemitism as a historical concept spread in the last third of the 19th century in imperial Germany and from there relatively quickly to other European countries. It referred to an ideology and political movements whose goal was to reverse the process of emancipation of the Jewish population by constructing conspiracy theories not only about alleged Jewish anti-national activities, but also about attempts to rule the world. The emphasis on “Semitism” was intended to underline both a departure from older, predominantly religious manifestations of anti-Jewish attitudes and practices, and to simulate the rationality and scientific nature of this essentially modern phenomenon.

Antisemitism as an analytical concept in the humanities and social sciences became established in the first half of the 20th century despite its historical contamination, which culminated in the genocide of the Jewish population of Europe on an unprecedented scale and with technical perfidy, committed by the Nazis and their henchmen during World War II.

This conceptual and historical ambivalence continues to burden the application of antisemitism as an analytical tool to this day. The biggest problem is not its inaccuracy, since it only applies to Jews and not to other “Semites.” Moreover, its connection to the Holocaust allows for semantic and political manipulation in the form of ahistorical constructions of “eternal” or “longest” anti-Jewish hatred, which in turn is indiscriminately equated with criticism of Israel. This is also the case with the so-called Working Definition of Antisemitism of the International Holocaust Remembrance Alliance from 2016, which has been adopted by the governments of most Western countries. An undesirable consequence is the abuse of such “philosemitism” or anti-antisemitism by today’s far right in the context of the Middle East conflict, which often hides ordinary Islamophobia.

These tendencies are analyzed in his latest monograph on antisemitism by historian Mark Mazower, who advocates a thorough historicization of the concept of antisemitism as the only way to avoid simplistic constructions of continuity and conceptual manipulation. In doing so, he seems to build on Hannah Arendt’s theory, which, as in many other respects, remained misunderstood in its time. Her radical verdict that modern antisemitism “ended” because of the Holocaust is in fact a challenge to understand what continues to be referred to by this word in its proper historical context.

And today, despite repeated terrorist attacks, that context is undoubtedly different from that of Europe during World War II.

Kľúčové slová :

antisemitizmus, anti-antisemitizmus, Hannah Arendt, kontextualizácia, Mark Mazower

Keywords:

antisemitism, anti-antisemitism, contextualization, Hannah Arendt, Mark Mazower

Antisemitizmus a islamofóbia v kontexte hybridných hrozieb 21. stor.

Prezentácia analyzuje antisemitizmus a islamofóbiu ako vzájomne prepojené prejavy nenávisti, ktoré sa v 21. storočí transformovali pod vplyvom digitálnej komunikácie a logiky hybridných hrozieb. Ukazuje, že tieto javy nemožno chápať iba ako náboženské predsudky, ale ako politické nástroje slúžiace na konštrukciu kolektívneho nepriateľa, vytváranie „morálnych hraníc“ a mobilizáciu strachu prostredníctvom emocionálne nabitých naratívov. Sociálne siete pritom zohrávajú kľúčovú úlohu: anonymita, algoritmické zosilňovanie obsahu, memetická estetika a fragmentácia zodpovednosti podporujú virálne šírenie nenávisti, dehumanizáciu a konšpiračné myslenie.

Príspevok zdôrazňuje štrukturálne paralely medzi antisemitskými a islamofóbnymi mýtmi (od memetických reprezentácií až po komplexné konšpiračné konštrukty). Analyzuje historické konšpiračné naratívy, ako sú Protokoly sionských mudrcov, a zároveň aj ich moderné variácie, vrátane koncepcií typu Eurabia či Veľká výmena. Všetky uvedené mýty pracujú s predstavou skrytej hrozby a potreby ochrany pred „vonkajšou“, či „vnútornou“ hrozbou society. Tieto naratívy sa následne stávajú nástrojom psychologických operácií v hybridnej vojne, ktorej cieľom nie je presvedčiť, ale polarizovať, oslabiť spoločenskú súdržnosť a vytvoriť trvalý pocit ohrozenia.

Prezentácia zároveň ukazuje, ako extrémistické ideológie prenikajú do každodennej kultúry (gastronómia, herné komunity, fitness prostredia či hobby scény). V tomto prostredí sa tieto prejavy normalizujú nenápadne, prostredníctvom estetiky, humoru či komunitných praktík. Výsledkom je „jemná“ forma nenávisti, ktorá pôsobí dlhodobo, je ťažšie rozpoznatel'ná a je obzvlášť účinná v digitálnom prostredí.

Spomínané vzorce sa už prejavujú aj v slovenskej politickej realite, najmä v rétorike a online komunikácii Hnutia Republika a jeho predstaviteľov. Hnutie Republika a ich predstavitelia pracujú s týmito mainstreamovými naratívami o kultúrnej hrozbe a civilizačnom konflikte. Podobne ako v zahraničí, aj v slovenskom prostredí sa tieto posolstvá nešíria len prostredníctvom otvorených politických vyjadrení, ale čoraz viac cez populárnu kultúru, digitalizované memy, livestreamy, fitness komunity či pseudo-komunitné platformy, kde získavajú formu normalizovaných „vtipov“, vizuálnych symbolov alebo identitárnych gest. Tým sa extrémistické posolstvá posúvajú od marginálnych subkultúr do hlavného prúdu a vytvárajú priestor na ich politickú legítimizáciu.

Záver zdôrazňuje, že reakcia Slovenska zostáva pomalá a nedostatočná, čo má dôsledky pre menšiny, demokratické inštitúcie aj celkovú odolnosť spoločnosti. Antisemitizmus a islamofóbia sa tak čoraz viac zlievajú do širšieho kultúrneho kódu strachu a vylúčenia, ktorý presahuje tradičné chápanie krajnej pravice a stáva sa súčasťou bežného spoločenského života.

Anti-Semitism and Islamophobia in the Context of Hybrid Threats in the 21st Century

The presentation analyzes anti-Semitism and Islamophobia as interconnected manifestations of hatred that have been transformed in the 21st century under the influence of digital communication and the logic of hybrid threats. It shows that these phenomena cannot be understood solely as

religious prejudices, but as political tools used to construct a collective enemy, create "moral boundaries," and mobilize fear through emotionally charged narratives. Social networks play a key role in this: anonymity, algorithmic amplification of content, memetic aesthetics, and fragmentation of responsibility promote the viral spread of hatred, dehumanization, and conspiratorial thinking.

The paper highlights structural parallels between anti-Semitic and Islamophobic myths (from memetic representations to complex conspiracy constructs). It analyzes historical conspiracy narratives, such as The Protocols of the Elders of Zion, as well as their modern variations, including concepts such as Eurabia and The Great Replacement. All of these myths work with the idea of a hidden threat and the need to protect society from "external" or "internal" threats. These narratives subsequently become tools of psychological operations in hybrid warfare, the aim of which is not to convince, but to polarize, weaken social cohesion, and create a lasting sense of threat.

The presentation also shows how extremist ideologies penetrate everyday culture (gastronomy, gaming communities, fitness environments, and hobby scenes). In this environment, these manifestations are normalized inconspicuously, through aesthetics, humor, or community practices. The result is a "subtle" form of hatred that has a long-term effect, is more difficult to recognize, and is particularly effective in the digital environment.

These patterns are already evident in Slovak political reality, especially in the rhetoric and online communication of the Republika Movement and its representatives. The Republika Movement and its representatives work with these mainstream narratives of cultural threat and civilizational conflict. As in other countries, these messages are not only spread through open political statements in Slovakia, but increasingly through popular culture, digitized memes, livestreams, fitness communities, and pseudo-community platforms, where they take the form of normalized "jokes," visual symbols, or identitarian gestures. This shifts extremist messages from marginal subcultures to the mainstream and creates space for their political legitimization.

The conclusion emphasizes that Slovakia's response remains slow and inadequate, which has consequences for minorities, democratic institutions, and the overall resilience of society. Anti-Semitism and Islamophobia are thus increasingly merging into a broader cultural code of fear and exclusion that transcends the traditional understanding of the far right and is becoming part of everyday social life.

Kľúčové slová:

antisemitizmus, Islamophobia, hybridné hrozby, Slovensko, politika, sociálne siete

Keywords:

antisemitism, Islamophobia, hybrid threats, Slovakia, politics, social networks

Zástupný antisemitizmus vo verejnom priestore v druhej dekáde 21. stor.

Antisemitizmus predstavuje premenlivý a ťažko uchopiteľný spoločenský, politický a kultúrny fenomén aj v 21. storočí. Masívne rozšírenie internetu a sociálnych sietí dodalo antisemitským prejavom kvalitatívne aj kvantitatívne novú dynamiku. V porovnaní s antisemitskou rétorikou z minulého storočia prešli tieto prejavy z explicitných do implicitných kategórií a je čoraz náročnejšie ich identifikovať. Tento problém súvisí so širším kontextom vývoja rétoriky a politickej stratégie krajnej či alternatívnej praveice v 21. storočí prevažne v digitálnom prostredí. Znamená to, že vzhľadom na problematiku a neraz nejednoznačnú identifikáciu antisemitských prejavov je nevyhnutné skúmať tento fenomén interdisciplinárnym prístupom.

V predložennom referáte skúmam vývoj antisemitskej rétoriky v digitálnom priestore sociálnych sietí a verejných výrokov vybraných slovenských politikov. Na objasnenie kontextu prepojenia medzi antisemitizmom a alternatívnou pravicou prikladám prípadovú štúdiu o Danielovi Bombicovi.

Pokiaľ ide o teoretické rámce, za kľúčový pri analýze antisemitizmu v 21. storočí považujem koncept tzv. pojmového žida od Zygmunda Baumana, ktorý aplikujem na analýzu konšpiračných teórií o Georgeovi Sorosovi. Pri skúmaní antisemitských prejavov ďalej pracujem s tézami Daniela Goldhagena a Roberta Wistricha. Pri analýze digitálnych prejavov fašizmu aplikujem definíciu Fielitza a Marcksa. Pri analýze historických rámcov fašizmu vychádzam z tradičných konceptov fašizmu a pravicového radikalizmu zadefinovaných Rogerom Griffinom, Theodorom W. Adornom, Umbertom Ecoom či v slovenskom prostredí Jakubom Drábikom.

Predložená práca predstavuje príspevok k teoretickej diskusii o súčasných podobách antisemitizmu a digitálneho fašizmu vo verejnom priestore. Vzhľadom na dynamickú povahu týchto fenoménov je nevyhnutná reflexia starších definícií a teoretických východísk, ktoré v mnohých prípadoch nezodpovedajú podobe a formám antisemitizmu a pravicového radikalizmu v podmienkach 21. storočia.

Representative anti-Semitism in the Public Sphere in the Second Decade of the 21st Century

Anti-Semitism remains a variable and elusive social, political, and cultural phenomenon in the 21st century. The massive spread of the internet and social networks has given anti-Semitic expressions a new dynamic, both qualitatively and quantitatively. Compared to the anti-Semitic rhetoric of the last century, these expressions have shifted from explicit to implicit categories and are increasingly difficult to identify. This problem is related to the broader context of the development of the rhetoric and political strategy of the extreme or alternative right in the 21st century, predominantly in the digital environment. This means that, given the problematic and often ambiguous identification of anti-Semitic expressions, it is necessary to examine this phenomenon using an interdisciplinary approach.

In this paper, I examine the development of anti-Semitic rhetoric in the digital space of social networks and public statements by selected Slovak politicians. To clarify the context of the connection between anti-Semitism and the alternative right, I include a case study on Daniel Bombic.

In terms of theoretical frameworks, I consider Zygmunt Bauman's concept of the "conceptual Jew" to be key to the analysis of anti-Semitism in the 21st century, which I apply to the analysis of conspiracy theories about George Soros. In examining anti-Semitic manifestations, I also draw on the theses of Daniel Goldhagen and Robert Wistrich. In analysing digital manifestations of fascism, I apply the definition of Fielitz and Marcks. In analysing the historical frameworks of fascism, I draw on traditional concepts of fascism and right-wing radicalism defined by Roger Griffin, Theodor W. Adorno, Umberto Eco, and, in the Slovak context, Jakub Drábik.

This work is a contribution to the theoretical discussion on contemporary forms of anti-Semitism and digital fascism in the public sphere. Given the dynamic nature of these phenomena, it is necessary to reflect on older definitions and theoretical starting points, which in many cases do not correspond to the forms and manifestations of anti-Semitism and right-wing radicalism in the 21st century.

Kľúčové slová:

antisemitizmus, digitálny fašizmus, konšpiračné teórie, krajná pravica

Keywords:

anti-Semitism, digital fascism, conspiracy theories, far right

Židovský náboženský antisionismus ve světle izraelsko-palestinského konfliktu

Náboženský antisionismus v židovském prostředí vychází z napětí mezi tradičním teologickým pojetím ultraortodoxního (charedi) judaismu a moderním židovským nacionalismem – sionismem, který vznikl až v kontextu židovského osvícení na sklonku 19. století pod vlivem sekularizovaných myslitelů a aktivistů, zejména Theodora Herzla. Tito osvícenství a modernitou hluboce ovlivnění Židé chápali sionismus jako politický projekt ochrany Židů před evropským antisemitismem, přičemž však jejich vztah k vlastnímu náboženství byl často vlažný. Právě sekulární charakter sionismu považovali mnozí věřící Židé za nebezpečnou herezi. Významní rabíni komunity charedim varovali, že sionismus nahrazuje Boha „falešným náboženstvím nacionalismu“ a že snaha založit židovský stát před příchodem Mesiáše odporuje jejich interpretaci posvátných textů. Z těchto postojů se postupně zformovala specifická politická teologie, která odmítá jakékoli lidské úsilí o ukončení židovského exilu. Podle charedim může židovský stát vzniknout výhradně božským zásahem, nikoli lidskou politickou aktivitou.

V průběhu 20. století se však výrazná část charedim – zejména těch žijících na území dnešního Izraele – stala v přístupu k sionismu pragmatictější. Formálně se sice za sionisty považovat nezačali, ale po roce 1948 začali využívat výhod existence Státu Izrael: pobírat státní podporu, účastnit se voleb a postupně se začleňovat do politického systému. Na protest proti pragmatickým posunům části charedim, hlavně pak chasidských sdružených v organizaci Agudat Jisrael, se vůči sionismu již v roce 1938 vymezila platforma Neturej Karta, která setrvala na striktním teologickém odmítání sionismu. Jejimi sympatizanty se stali jak někteří charedim z nechasidských proudů, tak i chasidé, hlavně pak z okruhu satmarské ješivy. Ačkoli radikální antisionisté představují v současnosti jen menší část komunity charedim, díky svému aktivismu jsou některé jejich proudy výrazně viditelné ve veřejném prostoru. Zdaleka ne všichni antisionističtí charedim současnosti jsou však členy Neturej Karta.

Radikální antisionisté vnímají sionismus – a později i samotný vznik Izraele – jako hřích, který měl podle nich přivolat na židovský národ Boží tresty, včetně holocaustu a moderních forem antisemitismu či terorismu. Odmítají proto jakoukoliv podporu izraelského státu: neúčastní se voleb, nepřijímají státní finanční podporu a někteří z těch, kteří žijí v diaspoře, dokonce odmítají vstoupit na izraelské území. Antisionističtí charedim však zásadně odmítají násilí. Často také projevují výrazně vstřícné postoje k Palestincům. Neturej Karta opakovaně navázala kontakty s palestinskými politickými aktéry; v 90. letech byl její představitel, rabín Moše Hirsch, dokonce neformálně jmenován Jásirem Arafatem „ministrem pro židovské záležitosti“. Někteří její členové se účastnili i vysoce kontroverzních akcí, například „Mezinárodní konference k přehodnocení globálního pohledu na holocaust“ v Teheránu roku 2006.

Autor přednášky se vývojem antisionistických komunit dlouhodobě zabývá a v rámci svého výzkumu se setkal s řadou významných představitelů těchto skupin v Izraeli i v zahraničí. Ve svém příspěvku se zaměří především na vývoj antisionismu v posledních dvou desetiletích, a to hlavně v návaznosti na izraelsko-palestinský konflikt, a svůj výklad doplní vlastní vizuální dokumentací.

Jewish Religious Anti-Zionism in the Context of the Israeli-Palestinian Conflict

Religious anti-Zionism within Judaism emerges from a fundamental tension between the traditional theological worldview of ultra-Orthodox (Haredi) Judaism and modern Jewish nationalism—Zionism—which developed only in the late nineteenth century in the context of the Jewish Enlightenment (Haskalah), under the influence of largely secular thinkers and activists, most notably Theodor Herzl. These Jews, deeply shaped by Enlightenment ideas and modernity, understood Zionism primarily as a political project aimed at protecting Jews from European antisemitism, while their relationship to religious tradition was often weak or ambivalent. Precisely this secular character of Zionism was regarded by many observant Jews as a dangerous heresy. Prominent Haredi rabbis warned that Zionism replaced God with a “false religion of nationalism” and that the attempt to establish a Jewish state before the coming of the Messiah contradicted their understanding of sacred texts. From these positions gradually emerged a distinctive political theology that rejected any human effort to end the Jewish exile. According to the Haredi view, a Jewish state can come into being only through divine intervention, not through human political action.

Over the course of the twentieth century, however, a significant segment of the Haredi community – especially those living in what is now Israel – adopted a more pragmatic attitude toward Zionism. Although they did not begin to identify themselves as Zionists, after 1948 they increasingly made use of the existence of the State of Israel: they accepted state subsidies, participated in elections, and gradually integrated into the political system. In reaction to these pragmatic shifts, particularly among Hasidic groups associated with the Agudat Yisrael movement, the Neturei Karta platform had already emerged in 1938, maintaining a strict theological rejection of Zionism. Its supporters came both from non-Hasidic Haredi circles and from Hasidic groups, especially those connected to the Satmar yeshiva. Although radical anti-Zionists today represent only a minority within the Haredi community, their activism has made some of their currents highly visible in the public sphere. At the same time, not all contemporary anti-Zionist Haredim are members of Neturei Karta.

Radical anti-Zionists view Zionism – and later the very establishment of Israel – as a sin that, in their interpretation, brought divine punishment upon the Jewish people, including the Holocaust as well as modern forms of antisemitism and terrorism. Consequently, they reject any form of support for the Israeli state: they do not participate in elections, do not accept state funding, and some members of the diaspora even refuse to enter Israeli territory. At the same time, anti-Zionist Haredim categorically reject violence and often express notably sympathetic attitudes toward Palestinians. Neturei Karta has repeatedly established contacts with Palestinian political actors; in the 1990s, its representative Rabbi Moshe Hirsch was even informally appointed by Yasser Arafat as a “minister for Jewish affairs.” Some of its members have also taken part in highly controversial events, such as the “International Conference to Review the Global Vision of the Holocaust” held in Tehran in 2006.

The author of the lecture has long studied the development of anti-Zionist communities and, in the course of his research, has met a number of prominent representatives of these groups both in Israel and abroad. His presentation focuses primarily on the evolution of anti-Zionism over the past two decades, especially in connection with the Israeli–Palestinian conflict, and is supplemented by his own visual documentation.

Klíčová slova:

sionismus, náboženský antisionismus, haredim, politika, Izrael/Palestina

Keywords:

antisemitism, religious anti-Zionism, Haredim, politics, Israel/Palestine

Politická instrumentalizace antisemitizmu a islamofobie

V komparativní perspektivě antisemitismus a islámofobie jsou odlišné historické jevy se závažnými důsledky pro své oběti. Mají podobný přitěžující trestně-právní rozměr trestných činů (demokratická korekce) a jsou to dynamické sociální jevy: stereotypy, stigmata, nepřátelství, projekce. Jsou taky propojeny se sociální hierarchizací na základě „rasy“, náboženství, třídy, politickou polarizací na základě etnicity, ideologie a odrážejí politickou dynamiku, která je v poslední době spojuje.

Pokud jde o politickou instrumentalizaci antisemitizmu, německý autor Peter Ullrich uvádí několik faktů jako jsou morální diskreditace politických oponentů, redukcionistické hodnocení komplexních jevů (jen na antisemitismus), marginalizace hlavních kontextů antisemitismu (pravicový extremismus, křesťanský nacionalismus), „fikce objektivitu“. Definice poskytuje procesní legitimitu pro rozhodnutí, která jsou přijímána na základě implicitních kritérií, jež nejsou v definici specifikována, použití právních sporů pro politické cíle: pro omezování základních práv, především svobody projevu a shromáždění, prevence veřejných akcí a odepírání prostor pro propalestinské skupiny. Ullrich píše o autoritářském anti-antisemitismu. Rozumí pod tím specifický způsob tematizace antisemitismu v kontextu debat týkajících se Izraele a Palestiny. Je to paradoxní hegemonická společenská konstelace, ve které se (humanistický) boj proti antisemitismu v pokřivené formě stává katalyzátorem trvalých útoků na akademickou svobodu, základní práva a určité prostory pro kritiku.

Společenská debata o antisemitismu se zabývá více definicí pojmu než reálným výzkumem antisemitismu (Peter Ullrich). Většina definic antisemitismu jej chápe jako mentální postoj, jeho potlačování pak zasahuje do svobody projevu, protože se zaměřuje na myšlenky a postoje spíše než na činy (Rebecca Ruth Gould). Definice je takto kriminalizující, když funguje jako explicitní kód: explicitace norem mimo význam, který poskytuje kultura a politika (Olivier Roy). Diskurs antisemitismu produkuje a šíří narativy, postoje a afekty, v nichž se subjekty mohou rozpoznat jako postižené antisemitismem. Anti-antisemitismus umožňuje státu mluvit jménem pronásledovaného subjektu. Boj proti antisemitismu hovoří jazykem obětí a je přitom dokonale v souladu s novou pravicí a postdemokratickými, autoritářskými státními strukturami, institucemi a logikou.

The Political Instrumentalization of anti-Semitism and Islamophobia

From a comparative perspective, anti-Semitism and Islamophobia are different historical phenomena with serious consequences for their victims. They have a similar aggravating criminal law dimension (democratic correction) and are dynamic social phenomena: stereotypes, stigma, hostility, projection. They are also linked to social hierarchization based on "race," religion, class, political polarization based on ethnicity, ideology, and reflect the political dynamics that have recently brought them together.

When it comes to the political instrumentalization of anti-Semitism, German author Peter Ullrich cites several facts, such as the moral discrediting of political opponents, the reductionist assessment

of complex phenomena (only to anti-Semitism), the marginalization of the main contexts of anti-Semitism (right-wing extremism, Christian nationalism), and the "fiction of objectivity." The definition provides procedural legitimacy for decisions that are made on the basis of implicit criteria that are not specified in the definition, the use of legal disputes for political purposes: to restrict fundamental rights, especially freedom of expression and assembly, to prevent public events, and to deny space for pro-Palestinian groups. Ullrich writes about authoritarian anti-anti-Semitism. By this he means a specific way of thematizing anti-Semitism in the context of debates concerning Israel and Palestine. It is a paradoxical hegemonic social constellation in which the (humanistic) fight against anti-Semitism in a distorted form becomes a catalyst for sustained attacks on academic freedom, fundamental rights, and certain spaces for criticism.

The social debate on anti-Semitism is more concerned with defining the term than with actual research into anti-Semitism (Peter Ullrich). Most definitions of anti-Semitism understand it as a mental attitude, and its suppression interferes with freedom of expression because it focuses on ideas and attitudes rather than actions (Rebecca Ruth Gould). The definition is criminalizing in this way when it functions as an explicit code: the explicitation of norms outside the meaning provided by culture and politics (Olivier Roy). The discourse of anti-Semitism produces and disseminates narratives, attitudes, and affects in which subjects can recognize themselves as affected by anti-Semitism. Anti-anti-Semitism allows the state to speak on behalf of the persecuted subject. The fight against anti-Semitism speaks the language of the victim and is perfectly in line with the new right and post-democratic, authoritarian state structures, institutions, and logic.

Klíčová slova:

antisemitizmus, islamofobie, anti antisemitizmus, Peter Ullrich

Keywords:

anti-Semitism, Islamophobia, Anti-anti-Semitism, Peter Ullrich

Koncept i termín islamofobie jako výzva i bojiště

Islamofobie se stala, zhruba od devadesátých let, předmětem četných pokusů o její vymezení či přímo definice, ale rovněž tématem nekonečných sporů. Ty se týkaly nejenom tohoto pojmu samotného a jeho vhodnosti či nevhodnosti, případně dalších alternativních názvů, ale především její vhodnosti a přípustnosti v sociálních vědách. A tak zatímco z jedné strany zaznívaly hlasy, že je zapotřebí rozlišovat mezi kritikou islámu a muslimů, která je legitimní a potřebná, a šířením nenávisti a dezinformací v rámci různě ideologicky profilovaných tažení, které již tak potřebné a legitimní nejsou, na druhé straně se velmi často objevovala teze, že koncept islamofobie slouží muslimům a jejich podporovatelům jako pomyslný roubík k umlčení kritiků a odpůrců. Kritikové často zdůrazňovali, že pojem "islamofobie" obsahující slovo "fobie" je nehodný společenskovědního diskurzu, a proti islamofobii zazněla dlouhá řada dalších argumentů, přičemž mezi kritiky uvedeného pojmu se zařadili nejenom odpůrci islámu, ale též řada jiných osobností, včetně slavného spisovatele Salmana Rushdieho či renomovaného arabisty Gillese Kepela. Pokusil se do rámce jednoho konceptu a jednoho pojmu zahrnout tak různorodé přístupy a projevy, jako jsou na jedné straně hrubozrnné štvání na sociálních sítích a na druhé straně promyšlené marketingové tahy velkých hráčů na poli médií, má jistě četná úskalí, o čemž svědčí i fakt, že odborné polemické příspěvky na téma islamofobie dnes tvoří téměř nepřehledný segment akademické produkce. O tom, jak se koncept i pojem islamofobie stal pomyslným duchovním bojištěm, stručně pohovoří i příspěvek Bronislava Ostránského, vědeckého pracovníka Akademie věd České republiky v Praze.

The Concept and Term of Islamophobia as Both a Challenge and a Battleground

Since the 1990s, Islamophobia has been the subject of numerous attempts to define it, but also of endless disputes. These have concerned not only the concept itself and its suitability or inadequacy, or other alternative names, but above all its suitability and admissibility in the social sciences. So while on the one hand there have been voices calling for a distinction to be made between criticism of Islam and Muslims, which is legitimate and necessary, and the spread of hatred and disinformation within various ideologically profiled campaigns, which are no longer so necessary and legitimate, on the other hand, the thesis has often appeared that the concept of Islamophobia serves Muslims and their supporters as an imaginary gag to silence critics and opponents. Critics have often emphasized that the term "Islamophobia" containing the word "phobia" is unworthy of social science discourse, and a long series of other arguments have been made against Islamophobia, with critics of the term including not only opponents of Islam, but also a number of other figures, including the famous writer Salman Rushdie and the renowned Arabist Gilles Kepel. Attempting to include such diverse approaches and manifestations within the framework of one concept and one term, such as, on the one hand, coarse-grained harassment on social networks and, on the other, well-thought-out marketing moves by major players in the media field, certainly has numerous pitfalls, as evidenced by the fact that expert polemical contributions on the topic of Islamophobia today constitute an almost unmanageable segment of academic production. A contribution by Bronislav Ostránský, a researcher at the Academy of Sciences of the Czech

Republic in Prague, will briefly discuss how the concept and term Islamophobia became an imaginary spiritual battlefield.

Klíčová slova:

islamofobie, Česká republika, Salman Rushdie, duchovní bojiště

Keywords:

Islamophobia, Czech republic, Salman Rushdie, spiritual battlefield

Antisemitizmus v krajinách V4. Zamerané na Slovensko

Príspevok vychádza z výskumu Barna, I. a kol. (2021). Moderný antisemitizmus v krajinách Vyšehradskej štvorky – Boj proti skresľovaniu © Tom Lantos Institute, dostupný na: <https://share.google/YpXGwiaILEiBD2p3f>

Prieskumy vo všetkých štyroch visegrádskych krajinách sa uskutočnili v roku 2021. Metodika bola založená na koncepte, ktorý vyvinul András Kovács (2002, 2011), čo znamená: antisemitské predsudky sa skúmajú na: a. kognitívnej (obsahovej); b. afektívnej (emocionálnej); a c. behaviorálnej dimenzii. Hlavnými výsledkami prieskumu boli indexy identifikujúce úroveň antisemitských stereotypov a predsudkov a veľkosť predpojatej skupiny (t. j. neantisemitskí, mierne antisemitskí, silne antisemitskí respondenti). Každá dimenzia bola skúmaná prostredníctvom viacerých indikátorov.

Kľúčové zistenia ukázali, že najvyššiu mieru tradičného antisemitizmu možno nájsť na Slovensku (51 % ako súčet silne + mierne antisemitských názorov), tesne nasledovalo Poľsko (45 %). Konšpiračný antisemitizmus je rozšírený v Poľsku (71 %) a na Slovensku, nasledujú Maďarsko a Česko (a 62 %). Podľa viacerých ukazovateľov sa Česko vyznačovalo najnižším podielom silne antisemitských respondentov.

Sekundárny antisemitizmus a prekrúcanie holokaustu sú najrozšírenejšie v Poľsku a Maďarsku, nasledované Slovenskom a Českom.

Čo sa týka slovenského kontextu, ako širšie faktory, ktoré prispievajú k vytváraniu priaznivých podmienok pre šírenie antisemitizmu a konšpirácií, boli identifikované: nedostatočná úroveň transparentnosti politického života, ktorá znižuje dôveru v legitímne zložky moci a prehľbuje sklony k zástancom „alternatívnych“ myšlienok; všeobecná radikalizácia verejného a politického života viedla k prenikaniu pravicovo-extrémistických politických síl s konšpiračnými postojmi do jadra politiky, vlny konšpiračných teórií a hoaxov prichádzajúcich na Slovensko zvonku (väčšinou z Ruska, ale aj z jazykovo blízkej Českej republiky), ktoré v krajine nachádzajú vnímavé publikum a oddaných multiplikátorov, rozrastajúce sa online informačné zdroje a sociálne siete slúžiace ako efektívne kanály na šírenie konšpiračného obsahu.

Vyššie uvedený kvantitatívny prieskum, ako aj fokusové skupiny a skoršie výskumy na danú tému naznačujú, že slovenská verejnosť je vo všeobecnosti veľmi vnímavá ku konšpiráciám, ktoré nie nevyhnutne priamo súvisia so židovským sprisahaním, ale domáca politická situácia (nedostatočná transparentnosť, rozsiahla korupcia, pocity nespravodlivého zaobchádzania, moc oligarchov a domácich finančných skupín) vyvolávala pocity bezmocnosti, odporu, krivdy a politického odcudzenia, čo je úrodná pôda pre šírenie konšpiračných naratívov.

Cudzinci – vo všeobecnosti – sú vnímaní stereotypne, na základe rigidných predsudkov voči „inakosti“, či už definovanej etnicky, nábožensky, kultúrne, sexuálne, alebo dokonca životným štýlom. Opakovane sa empiricky preukázalo, že slovenská verejnosť je viac orientovaná na ochranu alebo obhajobu národnej suverenity, náboženstva, než na multikultúrnu otvorenosť a podporu kultúrnej rozmanitosti.

Antisemitizmus je súčasťou „diskurzívnych koalícií“ s protizápadnými postojmi, autoritárstvom, neliberálnou vládou, nacionalizmom a xenofóbiou, odporom voči EÚ a NATO a antiamerikanizmom. Tieto tendencie predstavujú nový „Zeitgeist“ v západných demokraciách a nacionalistickí a populistickí politickí aktéri môžu prostredníctvom nich dosahovať synergické efekty.

Moderný antisemitizmus nepotrebuje Židov fyzicky a v zásade neobstojí samostatne, ale prichádza v toxických alianciách s inými iliberálnymi témami.

Antisemitism in V4 Countries. Specific Results for Slovakia

The contribution is based on the research Barna, I. et al. (2021). Modern Antisemitism in the Visegrád Countries – Countering Distortion © Tom Lantos Institute, available at: <https://share.google/YpXGwiaILEiBD2p3f>

Surveys in V4 were conducted in 2021. The methodology was based on concept developed András Kovács (2002, 2011), that means: antisemitic prejudices are examined at a. cognitive (content); b. affective (emotional); and c. behavioural dimensions. The main outcomes of the survey were indexes identifying level of antisemitic stereotypes and prejudices and size of the prejudiced group (i.e. non-antisemitic, moderately antisemitic, strongly antisemitic). Each dimension was covered by several indicators.

Key findings revealed that the highest rate of traditional anti-Judaism can be found in Slovakia (51% as the sum of strongly + moderately antisemitic views) closely followed by Poland (45%). Conspirational antisemitism is widespread in Poland 71% and Slovakia, followed by Hungary and Czechia (62% each). According to several indicators Czechia was characterized by lowest portion of strongly antisemitic respondents.

Secondary antisemitism and Holocaust distortion is most prevalent in Poland and Hungary, followed by Slovakia and then Czechia.

As for the Slovakia's context as broader factors which contribute to formation of favorable conditions for disseminating Antisemitism and the conspiracy were identified: insufficient level of transparency of political life lowering the trust to legitimate branches of power and deepening the inclinations to the proponents of “alternative” ideas; general radicalization of public and political life resulted in penetration of right-wing extremist political forces with conspiratorial stance into the core of politics, waves of conspiracy theories and hoaxes coming to Slovakia from outside (mostly from Russia, but also from linguistically close Czech Republic) that find in the country receptive audience and committed multipliers, mushrooming the online information sources and social networks serving as efficient channels for dissemination of conspiracy contents.

Above quoted quantitative survey as well as focus groups and earlier research indicate that Slovak public is very receptive to conspiracies, in general, NOT necessary related directly to Jewish conspiracy, but the domestic political situation (deficient transparency, wide-spread-corruption, feelings of unfair treatments, power of oligarchs and domestic financial groups) generated feelings of helplessness, resentment, grievances, and political alienation - fertile soil for spreading conspirative narratives.

Foreigners- in general - are perceived stereotypically, based on rigid prejudices against the „otherness“, be it defined ethnically, by religious beliefs, culturally, by sexual orientation or even lifestyle. It has been proven several times that the Slovak public is more oriented on protection or defence of national sovereignty, religion than on multicultural openness and support for cultural diversity.

Antisemitism is part of “discursive coalitions” with anti-Western stances, authoritarianism, illiberal governance, nationalism and xenophobia, resistance to the EU and NATO, anti-Americanism: These tendencies represent a new ‘Zeitgeist’ across the Western democracies and nationalistic and populist political actors can achieve synergy effects.

The modern anti-Semitism does not need Jews physically, and it does not stand alone but comes in toxic alliances.

Kľúčové slová:

antisemitizmus, krajiny V4, Slovensko, kvantitatívny výskum

Keywords:

anti-Semitism, V4 countries, Slovakia, quantitative research

ANTISEMITIZMUS A ISLAMOFÓBIA
zborník abstraktov z česko-slovenského workshopu
(Bratislava - 27. 11. 2025)

ANTISEMITISM AND ISLAMOPHOBIA
proceedings of abstracts from the Czech-Slovak Workshop
(Bratislava – November 27, 2025)

ISBN 978-80-89027-85-9
EAN 9788089027859

Vydala v r. / Published in 2025 Chronos (Bratislava)

Toto dielo je licencované pod CC BY-NC 4.0: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>. Táto licencia povoľuje úpravu, kopírovanie a distribúciu materiálu v akomkoľvek formáte alebo médiu, ale iba na nekomerčné účely, za predpokladu, že je uvedený autor. Podmienky licencie Creative Commons sa vzťahujú iba na originálny materiál. Opätovné použitie materiálu z iných zdrojov (označených odkazom na zdroj), ako sú grafy, ilustrácie, fotografie a výňatky z textu, môže vyžadovať ďalšie povolenie na použitie od príslušného držiteľa práv.

This work is licensed under CC BY-NC 4.0: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>. This license permits editing, copying, and distribution of the material in any format or medium, but only for noncommercial purposes, provided the author is credited. The terms of the Creative Commons license apply only to original material. The reuse of material from other sources (marked with source reference) such as charts, illustrations, photos and text excerpts may require further permission for use from the respective rights holder.

Elektronická verzia / Electronic edition

Chronos